

Motion till riksdagen 2011/12:Fi205

av **Jens Holm m.fl. (V)**

En ny syn på tillväxt

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i motionen om att återkomma till riksdagen med förslag till andra mått på tillväxt och utveckling som kan komplettera eller ersätta BNP.

Inledning

Frågan om tillväxt och tillväxtbegreppet har varit föremål för diskussion sedan tidigt 1970-tal. Debatten har glädjande nog fått ett uppsving och hamnat på den politiska agendan och i fokus i den offentliga debatten den senaste tiden. En starkt bidragande faktor är troligtvis Tim Jacksons ”Välfärd utan tillväxt – Så skapar vi ett hållbart samhälle” (Ordfront, 2011) som uppmärksammats i Sverige och i världen. Grundtesen som drivs är att en ökad tillväxt med en ständigt ökande konsumtion inte är hållbar, eftersom den tillfogar miljön och klimatet enorma och irreparabla skador.

Syftet med den här motionen är att få till stånd bättre mått på utveckling än de nuvarande. Vi ger också några förslag till åtgärder som borde genomföras för att klara framtidens utmaningar. Vårt samhälle måste fortsätta att utvecklas utan att överskrida klotets ekologiska gränser. För att göra detta måste vårt sätt att leva förändras.

Tillväxtbegreppet

Samhället har sedan länge ett behov av att mäta utveckling, välfärd och tillväxt. Det vanligaste och nästintill allenarådande måttet i den offentliga debatten är bruttonationalprodukten (BNP). BNP mäter värdet av de varor och tjänster som produceras i ett land, under ett år. Det är ett mått på ekonomins

Fel! Okänt namn på

styrka men det innebär inte nödvändigtvis att ett land med hög BNP-ökning också har en god välfärd. För det krävs också att staten omfördelar rikedomerna genom till exempel skatter. Det som slarvigt kallas för tillväxt syftar nästan alltid till ökning av bruttonationalprodukten.

Ett annat grundläggande problem med BNP är att den inte tar hänsyn till hur vi använder resurserna på jorden. Detta är inga nya tankar, inte heller i svensk statsförvaltning. För 20 år sedan framlades betänkandet av Miljöräkenskapsutredningen (Räkna med miljön! Förslag till natur- och miljöräkenskaper SOU 1991:37) där man lyfte just frågan om att ta miljön i beaktande i nationalräkenskaperna. Detta var en av de första gångerna frågan väcktes på allvar inom ramen för regeringens och riksdagens arbete. I Sverige samlar numera Statistiska centralbyrån in data under kategorin ”miljöräkenskaper”.

Sedan den offentliga utredningen presenterades har mycket hänt. Klimatfrågan har, med rätta, seglat upp till att bli en ödesfråga för vår framtida existens. En, med ytterst få undantag, enig forskarkår säger att situationen förvärras för var år som går. Vänsterpartiet har utvecklat sin syn på klimatfrågan i bland annat motion 2011/12: MJU:407.

Ett annat viktigt bidrag till debatten på senare år är rapporten ”Att mäta välfärd och hållbar utveckling – gröna räkenskaper och samhällsekonomiska kalkyler” (Expertgruppen för miljöstudier 2010:3), som bland annat visar att det finns alternativa mått som skulle kunna användas.

Starka röster höjs från bland annat forskningsvärlden, miljöorganisationer och sociala rörelser om att vi inte kan fortsätta på den inslagna vägen där ökande BNP är det överordnade målet. Och det finns alternativ.

Olika former av tillväxt

Begreppet ”hållbar tillväxt” har varit närvarande i debatten sedan slutet av 1980-talet. Det har en nästintill hegemonisk ställning när det talas om framtiden, om vilken typ av utveckling som ska komma. En positiv aspekt av användandet av begreppet är att frågor om långsiktig hållbarhet fått en plats i den offentliga debatten och i beslutsrummen. Frågan som kvarstår är dock om den gängse uppfattningen om tillväxt faktiskt kan vara hållbar. Det har under en längre tid funnits en syn där man trott sig kunna koppla bort ekonomisk tillväxt från klimatförändringar och miljöförstöring. Vänsterpartiet menar att det inte går att bortse från det faktum att ökad ekonomisk tillväxt leder till en utarmning av jordens resurser.

Även om frågan inte får den uppmärksamhet den förtjänar i Sverige kan vi se att det sker saker på internationell nivå. Det politiska systemet har, på sina håll, hörsammat behovet av att finna alternativa måttstockar till BNP. Ett exempel är EU-kommissionens initiativ *Beyond GDP* (bortom bruttonationalprodukten), vars syfte är att utgöra en komplettering till det trubbiga BNP-verktyget för att mäta utveckling av välfärden. Initiativet är mycket vällovligt, men hittills har det inte levt upp till de förhoppningar som väcktes när det sjösattes. Även framstående ekonomer, som exempelvis Joseph Stiglitz, har

Fel! Okänt namn på

pekat på orimligheten i att användandet och förändringar av naturkapital i länders nationalräkenskaper inte inryms i vårt traditionella sätt att mäta utveckling. Detta visar med all önskvärd tydlighet att det går – och att man måste – omvärdera den traditionella synen på tillväxt.

Utmaningarna är många – möjliga vägar framåt

Grundproblematiken med tillväxt är egentligen tvehövdad och måste angripas från två håll. Å ena sidan, som redan berörts i motionen, måste vi finna – och använda oss av – nya sätt att mäta tillväxt och utveckling där även andra hänsyn tas. Det kan gälla miljö, jämställdhet och fördelning för att nämna några exempel.

Å andra sidan måste vi också förändra vårt sätt att leva. De konsumtionsmönster som återfinns, främst i den rika världen, är inte hållbara på sikt eftersom vi konsumerar långt mer än vad planeten tål. Från högerhåll kommer ofta kritik om att minskad konsumtion skulle innebära en tillbakagång till ett stenålderssamhälle. Det må vara ett effektivt retoriskt grepp men det finns ingen sanning i det. Att låta den miljövänligare offentliga konsumtionen växa i form av mer kultur, bibliotek, ungdomsverksamhet, sjukvård, äldreomsorg och så vidare samt att inrikta privatkonsumtionen mot mer miljövänliga produkter är exempel på att utvecklingen kan vridas åt ett bättre håll utan försämringar i levnadsstandarden. Att köpa miljövänliga produkter, att köpa närproducerat, att välja tåget före bilen är några exempel. En annan stor och nödvändig förändring, för att klara av de förödande klimatförändringar vi står inför, är arbetstidsförkortning. Vänsterpartiet har drivit frågan om sex timmars arbetsdag i mer än tre decennier.

Ett steg på vägen

Klimatförändringarna, miljöförstörelsen och den generella utarmningen av jordens resurser kräver att vi tänker om när det kommer till tillväxt. Det går att mäta utveckling och tillväxt på andra sätt. Sverige kan och borde gå i bränschen för att finna nya sätt att bedöma och mäta utveckling och sedan tillämpa dem. Vänsterpartiet anser att regeringen bör påbörja detta arbete omedelbart. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 16 september 2011

Jens Holm (V)

Torbjörn Björlund (V)

Hans Linde (V)

Jonas Sjöstedt (V)

Siv Holma (V)

Kent Persson (V)